

Magičan svijet Kačićevih deseteraca u doseg junačke pjesme

Bilović, Ana

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:677539>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-26**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET

Ana Bilović

**MAGIČAN SVIJET KAČIČEVIH
DESETARACA U DOSEGU JUNAČKE
PJESME**

(ZAVRŠNI RAD)

Rijeka, 2018.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kroatistiku

Ana Bilović

00090734721

Magičan svijet Kačićevih desetaraca u doseg
junačke pjesme

ZAVRŠNI RAD

Preddiplomski studij: Hrvatski jezik i književnost
Mentor: dr. sc. Irvin Lukežić red. prof.

Rijeka, 3. rujna 2018.

IZJAVA

Kojom izjavljujem da sam završni rad naslova „Magičan svijet Kačićevih desetaraca u doseg junačke pjesme“ izradio/la samostalno pod mentorstvom dr.sc. Irvina Lukežića red. profesora.

U radu sam primijenio/la metodologiju znanstvenoistraživačkoga rada i koristio/la literaturu koja je navedena na kraju završnoga rada. Tuđe spoznaje, stavove, zaključke, teorije i zakonitosti koje sam izravno ili parafrazirajući naveo/la u diplomskom radu na uobičajen način citirao/la sam i povezo/la s korištenim bibliografskim jedinicama.

Student/studentica

Potpis

Ana Bilović

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. ŽIVOTOPIS	3
2.1. Književna djela Andrije Kačića Miošića	4
2.2. Društveno okruženje nastanka „Razgovora ugodnog naroda slovinskog“	6
2.3. Svrha i razlozi nastanka „Razgovora ugodnoga naroda slovinskoga“	7
2.4. Analiza predgovora prvog i drugog izdanja	9
3. KAČIĆEVI TEMATSKI OKVIRI UNUTAR KNJIŽEVNOPOVIJESNOGA ZNAČENJA 13	
3.1. Kako je Kačić gradio fabulu?	14
3.2. Raspored tema i motiva prema slijedu pjesama u knjizi „Razgovor ugodni naroda slovinskoga“	15
3.2. Narodonosno suglasje Kačićeva stila i jezika.....	18
3.4. Osobine Kačićeva jezika	20
4. INTERPRETACIJA „PISME OD MEJDANA JURE KASTRIOTIĆA“.....	22
4.1. Povijesni izvori o društvenim prilikama i Skenderbegovu životu kao potkrjepa Kačićevoj pjesmi	26
4.2. Epska priča u središtu tematsko-motivskog sloja pjesme.....	27
4.3. Fabula i kompozicijska struktura pjesme	29
4.4. Riječ-dvije o stilu „Pisme od mejdana Jure Kastriotića“	31
4.5. O jeziku „junačkih deseteraca“	31
5. PODUDARNOSTI I RAZLIKE KAČIĆEVIH STIHOVA U ODNOSU NA NARODNE PJESME	33
5.1. Kačićevi uzori i sljedbenici	34
5.2. Književni teoretičari o Andriji Kačiću Miošiću	35
6. ZAKLJUČAK	38

LITERATURA.....	40
<i>Sažetak</i>	42

1. UVOD

Magični svijet usmene junačke pjesme koju Kačić „slidom slidi“¹ i pokušava doseći, samo je jedno od pitanja koje suvremenog čitatelja stavlja pred kušnju i znatiželju, da i sam uroni u tu magiju deseteračkoga stiha kojom je Andrija Kačić Miošić osvojio čitatelje svoga doba. S odmakom od više stoljeća, različitim društvenim, kulturnim i povijesnim previranjima, današnja čitateljska publika teško da bi posegla za učenjem povijesti iz deseteraca, a s druge strane s pravom se pitamo imamo li dovoljno izvora za učenje najnovije nacionalne povijesti. Slijedom takvoga razmišljanja izrasla je ideja da ovim završnim radom potpunije upoznamo junake i junačka djela iz prošlosti o kojima imamo tek opće spoznaje. Tragom takva htijenja vrata nam otvara pjesmarica „Razgovor ugodni naroda slovinskog u komu se ukazuje početak i svrha kralja slovinskih..“²

Činjenica da se u naslovu spominje *slovinski narod* nameće potrebu dubljeg otkrivanja povijesti, jer će Kačićevi junaci putovati po raznim krajevima, voditi bitke, ženiti se i kruniti u dodiru dvaju svjetova tj. dvaju osvajača. Mletačka i turska osvajanja, do tada uglavnom opjevana u junačkim pjesmama posredstvom knjige, postaju predmet čitanja, iznalazeći svoje mjesto i u umjetničkoj književnosti. Neiskusan čitatelj naći će se u dvojbi, otkuda takav rodoljubni poriv da se pišu stihovi iz onoga što je već čuveno i opjevano. Epske junačke pjesme imaju svoje mjesto u usmenoj književnosti, a Kačićeva „knjiga koja govori“³ dokazuje da je ona bila jedini tip književne umjetnosti što ga je narod u to doba mogao primiti. S druge strane, borba za narodni jezik i štokavština na kojoj se Kačić obraća čitaocu, objedinila je različite hrvatske krajeve i pripomogla da i kajkavci prihvate povijesnu ulogu štokavštine. Stoga je nemjerljiva Kačićeva upornost da u takvom vremenu, stvara stihove na narodnome

¹ Frangeš,Ivo. Povijest hrvatske književnosti. Nakladni zavod Matice hrvatske. Cankarjeva založba.Zagreb-Ljubljana.1987. Str.119.

² Kačić Miošić,. Andrija. Razgovor ugodni naroda slovinskoga. Zora. Zagreb.1956.

³ Isto, str.121.

jeziku. Kao što i sam kaže da je nakanio pisati „za službu božju koji izvan slovinskim drugim jezikom govoriti ne znadu“⁴.

Ovim riječima ostvario je otvoren i prisan poziv čitatelju pred kojim će učeni čovjek ponizno postati samo običan, mali, čovjek koji mu želi biti od koristi. Kačićeva glavna zamisao bila je zatomiti svoju učenost i spustiti se na razinu običnoga čovjeka. Želio je „slovinskom narodu“ prije svega, prenijeti istinu o opasnostima od dviju tuđinskih država, i to na jednostavan, čitatelju prihvatljiv način. Imajući na umu bogatu Kačićevu franjevačku djelatnost, njegovo teološko i filozofsko znanje, postavlja se pitanje, otkuda je izrasla tolika volja za pučkom književnošću? Mada je u svojim stihovima pod pseudonimom *Starca Milovana*, kako sam veli, skitao od Skadra do Zadra, od Mostara do Kotara, Kačić je zapravo narodnu pjesmu čuo u svome rodnom kraju u Makarskom primorju, a mnoge je pjesme slušao i na kućnom pragu, od raznih prijatelja i putnika, vrlo često i od samih pjevača koji su mu navraćali. Javio se u njega poriv da svome puku podastre istinitiju istinu od one u junačkim pjesmama. Nakana mu je bila više poučnog no umjetničkog karaktera, ali dogodilo se da su magični deseterci nadmašili naum samoga pjesnika i postali omiljeni čitateljima koji su u njima osnaživali borbu za pravdu i gajili ljubav za slobodom. A što je u narodu jače i trajnije od toga?

Ipak, narodnu pjesmu štovao je i nosio u duši i ovladao bogatom tehnikom, slikama, Kačić je prilagodio pjesnički govor desetercima kako bi se što više približio shvaćanju „težaka i čobana“ za koje je po vlastitom priznanju pisao knjige.⁵

U otkrivanju istine koju je Kačić ugradio u svoje deseterce pomoći će nam životopis te novi pogledi na njegov život i djelo u hrvatskoj kulturi, povijesti i književnosti.

⁴ Botica, Stipe. Andrija Kačić Miošić. ŠK.FF Sveučilišta u Zagrebu. Zbornik“Kačić“. Zagreb.2003.

⁵ Kombol,M.Novak;Prosperov,S. Hrvatska književnost do narodnog preporoda. Priručnik za učenike , studente i učitelje književnosti. ŠK. Zagreb.1992. Str. 382.

2. ŽIVOTOPIS

Andrija Kačić Miošić rođen je 1704. godine u selu Bristu u blizini Makarske, kao drugo dijete Mande i Bartula Kašića. Imao je stariju sestru Katu i mlađu braću Grgu, Luku i Šimuna. Iz sačuvane, bosančicom pisane Kačićeve krštenice, doznaje se da mu je krsno ime bilo Antun, pa se pretpostavlja da je ime s kojim je ušao u povijest hrvatske književnosti, zapravo redovničko ime. Sporno je, međutim pjesnikovo prezime koje je s vremenom postalo oznaka za njegovo najpoznatije djelo „Razgovor ugodni naroda slovinskog“. Prezimenom Kačić, naime, autor se potpisuje tek od 1751., nakon što je u Veneciji dao ovjeriti svoje obiteljsko stablo koje je sam sastavio. Prema njemu bi njegova obitelj imala biti granom stare hrvatske porodice Kašića koja je sredinom sedamnaestoga stoljeća dobila i mletačko plemstvo.

Osnovnu naobrazbu, a to prema onovremenim standardima znači čitanje, pisanje (latinicom i bosančicom), osnove računanja te latinske, talijanske i hrvatske gramatike, Kačić je stekao u franjevačkom samostanu u Zaostrogu, između 1716. i 1721. godine. Tamo ga je doveo ujak fra Šimun Tomašević, koji je bio samostanski starješina.⁶ Nakon završetka te škole, 10. ožujka 1720., u istom je samostanu stupio u franjevački red i počeo godinu kušnje (novicijat). Potom započinje njegovo visoko školsko obrazovanje: studij filozofije i teologije, što ga je završio 1727. u Budimu ili Osijeku⁷, a zatim se vraća u Zaostrog.

Nakon studija vratio se u Dalmaciju gdje je primio više svećeničke redove: subđakonat 1727. u Šibeniku, 1728. đakonat u Skradinu i prezbiterat u Šibeniku. Godine 1745. Kačić odlazi u samostan u Sumartin, gdje za vrijeme dvogodišnjeg starješinstva (1749.-1753.) započinje gradnju nove samostanske zgrade. Još godinu dana podučava samostanske đake, a zatim se vraća u Zaostrog. U tamošnjem samostanu provodi posljednjih deset godina života koje posvećuje književnom radu. U tom razdoblju Kačić objavljuje sva svoja djela. Prema usmenoj tradiciji Kačićevu je smrt (15. 12. 1760.) prouzročila kratka bolest, vjerojatno upala

⁶ Dukić., Davor. Andrija Kačić Miošić. Razgovor ugodni. Korabljica (izbor). Eramus. Zagreb.1997. Str.5.

⁷ Botica, S. Andrija..., str. 15, 18.

Slika 3 Korabljica iz 1760. godine

Izvor:

http://jaimamsanucionica.weebly.com/uploads/4/3/3/1/43319547/andrija_ka%C5%A1i%C4%87_mio%C4%8Di%C4%87.pdf, pregledano 2. kolovoz 2018

2.1. Književna djela Andrije Kačića Miošića

Prvo Kačićevo objavljeno djelo (slika1.) nosi puni naslov „Elementa peripathetica juxta mentem doctoris Joannis Duns Scoti (Venetiis, MDCCLII.). Riječ je o priručniku skolastičke filozofije, pisanom latinskim jezikom. Djelo je nastalo kao rezultat Kačićeva pedagoškoga rada na teološkom zavodu u Šibeniku, za potrebe svoga rada tj. predavanja za učenike.⁸ Knjiga je otisnuta na 499 stranica ima uvod, tri knjige djela i zaključni dio.

Najpoznatije, a ujedno i najvrjednije Kačićevo djelo je „Razgovor ugodni naroda slovinskoga“ (slika 2.). Zamišljeno je kao kronika, no narod ga je nazvao „Pismarica“. U knjizi je pjesnik mješavinom proze i stiha nastojao opisati povijest slavenskih zemalja. Bila je

⁸ Prema ondašnjim propisima u školstvu moglo se predavati samo prema odobrenim autorima.

namijenjena slabije obrazovanoj čitateljskoj publici, „odnosno ljudima koji izvan slovinski drugim jezikom govoriti ne znadu“.⁹ U kronološki oblikovanom pripovijedanju obuhvaćeno je vrijeme od antičke povijesti Ilira do političkih događaja autorova vremena na širokom prostoru Balkana, istočnog Sredozemlja i srednje Europe. Kačićeva knjiga najvećim djelom se usredotočuje na borbe Turaka i kršćana u Europi između šesnaestoga i osamnaestoga stoljeća, a posebice borbe u Dalmaciji odnosno na mletačko – turskoj granici. Knjiga je za Kačićeva života doživjela dva izdanja, prvo 1756. i drugo 1759. izdano u Mlecima.¹⁰

Treće Kačićevo djelo „Korabljica“ (slika 3.) koja je u svojoj osnovi kronika događaja od stvorenja svijeta do piščeva vremena. U prvom dijelu je opširno razrađena biblijska povijest Starog zavjeta, a u drugom se dijelu pripovijedaju događaji od rođenja Isusova do 1760. godine. Prvi dio obuhvaća otprilike sedamdeset posto teksta i u njemu se kronološkim redom prepričavaju događaji iz starozavjetnog Petoknjižja. To su priče o Abrahamu, Mojsiju, Samsonu, Samuelu, Saulu, Davidu, Tobiji, Juditi itd. U drugom dijelu Kačić napušta isključivo kronološko načelo dokazivanja. Pojavljuju se tematski zaokruženi umetci o događajima, raspoređeni po stoljećima, zatim popisi svetaca te razni knezovi i vlastelini. Kačić je dva popisa preuzeo iz „Razgovora“, a odnose se na govorenja o vlastitoj obitelji. Također, sadržajno se preklapa i pripovijednje o Skenderbegu i Janku Sibinjaninu, samo što je ono u „Korabljici“ puno sažetije.

2.2. Društveno okruženje nastanka „Razgovora ugodnog naroda slovinskog“

Opće društvene prilike u vremenu Kačićeva života i stvaranja, bile su nesigurne, što je utjecalo na djelovanje i drugih pisaca. Poznat je bio Kandijski rat (1645.- 1671.) kada je 1646. i Makarsko primorje otkazalo poslušnost Turcima, te se dobrovoljno predalo Mlečanima, nakon čega su pojačana četovanja. Pohod Turaka na Beč (1683.) i njihov neuspjeh, zauzeće

⁹ Ovom rečenicom se Kačić obratio čitaocu.

¹⁰ Dukić. Andrija...str.8.

Beograda (1691), pobjeda Eugena Savojskoga nad Turcima (1697.), austrijski ratovi s Turskom (1716. – 1718.), pad Beograda u turske ruke odavao je nesigurnost, ali i opadanje turske moći s manjim okršajima u nekim krajevima. To je značilo stalnu nesigurnost i budnost, a svakako i spremnost na borbu. U takvim nemilim prilikama kulturna središta bila su samostani. Franjevci, uglavnom seoskog podrijetla, dobro su poznavali žalosne prilike koje su vladale na granici s Bosnom (Hercegovinom) i Dalmacijom. Osim toga oni su donosili i prenosili narodne pjesme koje su naslijedili od svojih starijih. Tako se u samostanima skupljalo narodno stvaralaštvo. Narod i vlast nisu bili u suglasju. Na jednoj strani, Turci iz Bosne i Hercegovine su širili tursku vlast i pljačkali narod s obje strane, a Mlečani su činilo isto pod izgovorom da štite granice od Turaka. U tom srazu dvaju neprijatelja najviše je trpio narod. Uništavanje, pljačka i mržnja s obje strane presudno su utjecali na misao Andrije Kačića Miošića da u takvom raspoloženju napiše svoje najbolje djelo „Razgovor ugodni naroda slovinskoga“.¹¹

2.3. Svrha i razlozi nastanka „Razgovora ugodnoga naroda slovinskoga“

Prema Ivi Frangešu, životno djelo Andrije Kačića Miošića počiva na dva vrela. Jedno je racionalističko zanimanje za povijest i potreba da se povijesni podatci potkrijepe provjerenim dokazima, a drugo je predromantičarsko zanimanje za pučki stih i narodno pjevanje. Tako Kačić podatke uglavnom crpi iz monumentalnog Ferlattijeva djela „*Illyricum sacrum*“ (Sveti Ilirik) izražavajući svoje pjesničke i povijesne ambicije našim junačkim desetercem. On suosjeća s pukom, s „*narodom slovinskim*“, nije revolucionar ni „bundžija“ jer prije svega želi „častiti i slaviti Boga“. Ljudska je povijest djelo božje pa zemlja slavenska i narod slovinski valjaju biti Bogu ugodni. Junaštva su moguća samo ako iza njih stoji desnica božja koja sve na dobro upravlja. Kačićevi su razvučeni stihovi s daškom poezije razapeti između Kršćana i Turaka, između pravde i nepravde, između *vire i nevire*, između dobra i zla.

¹¹ Pet stoljeća hrvatske književnosti, knjiga 21. Andrija Kačić Miošić. Razgovor ugodni naroda slovinskoga, Korabljica. Zora. Matica hrvatska. Zagreb.1967. Str. 7., 12.

Spominju se gradovi Mleci i Beč, Budim i Stambol, Rim i Cipar, Kandija i Morija kojima se skiće starac Milovan. I gdje god stupi na krv nagazi, a iznad tog vrtloga uzdigao se junak nad junacima, Juraj Kastriotić, Skenderbeg.“¹² Uza svu fragmentarnost taj dio izdvaja se kao cjelina i podsjeća na vergilijanski ep.¹³

Kačić je za života uspio tiskati dva izdanja *Razgovora*. Drugo izdanje je znatno opširnije od prvog. U prvom je izdanju Kačić objavio četrdeset i jednu, a u drugom sto trideset i pet pjesama. Sve pjesme prvog, ušle su u drugo izdanje, ali pritom samo dvadeset i osam pjesama nije doživjelo promjene. Te promjene posljedica su Kačićeva pjesničkoga rada.

O svrsi svoje pjesmarice najbolje je progovorio sam Kačić u predgovorima prvom i drugom izdanju te u posveti Luki Ivanoviću o čemu će još biti govora u ovom radu. Važno je spomenuti da je građu za svoja djela kako i sam kaže uzimao iz mnogih izvora, a neposredan utjecaj imao je njegov franjevački subrat Filip Grabovac. Riječ je o knjizi „Cvit razgovora naroda i jezika iliričkoga aliti rvackoga“ (1747). Grabovac i Kačić stekli su osnovnu naobrazbu u istom, zaostroškom samostanu, a dobna razlika među njima iznosila je svega šest – sedam godina. U drugom dijelu Grabovčeve knjige mogu se pronaći zametci poetike „Razgovora ugodnog“. To se ponajprije odnosi na miješanje proze i stiha, interes za povijesnu tematiku. Kačić je poput Grabovca unio u svoje djelo pjesmu o porazu turske vojske pod Sinjem 1715. godine. Za razliku od Grabovca, a imajući u vidu nesretnu sudbinu koju je zbog svojih stihova doživio Grabovac, Kačić u „Razgovoru ugodnom“ daje otvorenu podršku mletačkim vlastima.¹⁴ Rekli bismo da su te sličnosti plod njihova zajedničkog života i razgovora u Zaostrogu. Temelje se na izučavanju kronika prošlih vremena, izučavanju naše povijesti i nevoljkim prilikama života puka u raznim povijesnim epohama.

Kao što je već spomenuto, za Kačićeva života izašla su dva izdanja „Razgovora“ u kojima se izravno obraća „bratu štioću“ i objašnjava svrhu svoje pjesmarice. Zbog lakšeg razumijevanja, vrijedno je pomnije razmotriti njegov naum.

¹² Prema Frangešu, Andrija Kačić Miošić sve je podređivao volji božjoj.

¹³ Frangeš. Povijest...str 119, 120, 121.

¹⁴ Dukić. Andrija...str.12, 13.

Slika 1. Predgovor prvog izdanja (1756.) Slika 5. Predgovor drugog izdanja (1759.)

Izvor: Kačić Miošić, Andrija. Razgovor ugodni naroda slovinskoga. Zora. Zagreb.1956.

2.4. Analiza predgovora prvog i drugog izdanja

Iz prvog izdanja „Razgovora ugodnoga“ (slika 4.) koliko je poznato sačuvala su se samo tri primjerka. Jedan primjerak u Sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, jedan u Bogišićevoj biblioteci u Cavtatu i jedan u knjižnici obitelji Brlić u Slavonskom Brodu.¹⁵

U ovom predgovoru Kačić ističe da funkciju historiografije, odnosno pisanih djela u kojima se čuva uspomena na junačku prošlost, kod „slovinskog naroda“, ispunjuju narodne pjesme. One, ističe on, „premda nisu posve istinite“, svaka ima svoj temelj od istine. Uvodnom rečenicom Kačić naglašava da je u prirodi čovjeka da svatko hvali svoj narod, a pjesme su pisane u slavu „naroda slovinskoga“ kako bi se čitale i priječile uspomenama da se ne izgube.

¹⁵ Andrija...1956.str.27, 28, 30.

Po naravi je čovika svakoga svoj narod hvaliti, uzdizati i uzveličavati, i zato vide se mnoge knjige na svitlost iznesene, u kojim se štiju kralji, duke , markeži, knezovi, gospoda, vitezovi, junaci njihova junaštva. Ma narod slavinski , vazda je bio kako se vidi, u tomu malo pomljiv, jer se malo stvari štije i nahodi od starih kralja, bana, gospode i događaja, koji su se događali u našim stranama.¹⁶

Nadalje se razvija shvaćanje u odnosu na Boga.

Gospodin Bog dao je našem narodu taku pamet naravnu, da ono, što drugi narodi uzdrže u knjigam, oni uzdrže u pamti pivajući po sobetim, derencim, i posvim mistim, kuda putuju, pisme svojih kralja, bana, vitezova i vrsnih junaka, koje premda nisu posve istinite, ništa ne manje ima svaka dobar temelj od istine.¹⁷

Navedenim, često citiranim rečenicama jasno se razabire Kačićev stav prema narodnim pjesmama koje ne smatra posve istinitima, ali su dobar temelj za daljnje istraživanje istine što je pjesnik i dokazao, i što se smatra njegovim odmakom od narodnih pjesama.

Sljedeća misao mu je bila objasniti svrhu i namjenu pisanja. Pored nauma da otrgne zaboravu slavne junake iz prošlosti, Kačiću je izrazito stalo da knjigu može čitati manje obrazovani puk, koji naziva siromasima, težacima i čobanima. Upravo ta ideja oživotvorila je njegovu nakanu i postigla neviđenu čitanost „običnog“ naroda.

Želeći dakle, siromasi, težaci i čobani koji se nasladuju takizim pismam, mogu doći u poznanje, da njihove pisme i davorije isu bez temelja istinita, na službu istih siromaha dajem na svitlost ove knjižice skupkjene, složene i pronesene iz različitih knjiga talijanskih u jezik slovinski, u kojim će se vidjeti kralji, bani, gospoda i vitzovi slovinski, njihovi rati, junaštva i sva dilovanja dobra i zla.¹⁸

¹⁶ Andrija (1956) , str.27. citat iz predgovora

¹⁷ Isto, citat središnjeg dijela predgovora.

¹⁸ Isto, sljedeći citat iz predgovora.

Kačić se osvrće na izvore koje je koristio i naglašava da će u njima čitalac vidjeti i dobro i zlo. Na kraju predgovora poziva na vjeru tj. vjerovanje da će slavna prošlost i njegov trud izazvati spoznaju mira. Ako im se ne svide njegove pjesme, poziva ih da pokušaju učiniti bolje na čemu im želi sreću, zdravlje i veselje.

*Ako ti pak ne budu ove knjižice ugodne, a ti čini bolje. Na peru ti srića, i da si mi zdrav i veseo!*¹⁹

U sažetku predgovora prvoga izdanja zaključuje se da je Kačić zaista želio svome narodu prikazati njegovu povijest u punom svjetlu istine, kako ju je on vidio i doživljavao. Potrudio se da se iz knjiga, pisanih rasprava i usmenih svjedočenja doznaje prava istina o uglednim ličnostima i znatnim događajima iz prošlosti ne samo našeg naroda, nego i susjednih naroda s kojima su nas vezali interesi obrane od zajedničkog neprijatelja.

U predgovoru drugoga izdanja „Razgovora“ (slika 5.), kojega je naslovio „Pripoljubljenom štioću“, Kačić najavljuje da će nadopuniti i proširiti svoje pjesme o junacima, kraljevima koji se nisu spominjali. Među izvorima koji su poslužili u drugom izdanju „Razgovora“ valja spomenuti, latinsku monografiju o albanskom junaku Skenderbegu, Marina Barlecija te talijansko djelo sličnog sadržaja Giovannija Marija Biemmija.²⁰ U prvom izdanju Skenderbegu su posvećene samo dvije pjesme, a u drugom sedamnaest što ga je učinilo vodećim junakom „Razgovora“. Kako bi podrobnije upoznao čitatelje kojim se izvorima služio u drugom izdanju Kačić pomno nabraja otkuda je crpio građu za svoje djelo.

*A to ja sve sam pojmljivo izvadio iz knjiga latinskih, talijanskih i hrvatskih, iz različitih pisam i karata, diploma, dukala, atestata, davorija i svidodžbe staraca, redovnika i svitovnjaka.*²¹

¹⁹ Isto, završna rečenica iz predgovora prvog izdanja.

²⁰ Andrija...1997. Str.10.

²¹ Andrija...1956. str. 30. citat iz predgovora drugog izdanja.

U daljnjem tekstu Kačić se, kao i u predgovoru prvom izdanju, poziva na svrhu svoga truda što izrijeком razvrstava u tri dijela. Prva svrha je slava i poštenje božje, druga je da se zapiše istina o junacima iz povijesti i treća da se sačuva sve što je u knjizi zapisano tj. da se putem knjige širi istina koja se više ne može zaboraviti, promijeniti ili izbrisati.

*Svrha pak, za koju ja ovi trud činim, jest najprva slava i poštenje Božje, komu je svako dilo počteno bez otruje griha učinjeno, posvetiti i prikazati ima; Druga, neka se sadašnji posljednji vitezovi mogu ogledati kano zrcala u hrabranita vojevanja, i glasovita junaštva svojih dida i pradiđova...Treća pak svrha moga truda je ova: da se slavna imena vitezova i glasovitih junaka mogu za puno vikova na svitu uzdržati, štititi i njihova junaštva spomimnjati, jer što se u knjgam ne nahodi, brzo se izgubi i zaboravi...*²²

U završnom dijelu predgovora Kačić se obraća čitaocu u metaforičnom obliku preko starca Milovana. Tvrdi temelj kojeg je starac postavio iskopan je od dubokih jama, ima poslužiti kao osnova na kojem će se slagati kamenje i sačiniti gospodske palače. Metaforički rečeno, čitaocu je ponuđena građa koju i sam može na svoj način dotjerivati na čemu mu pjesnik želi sreću. Uz to, Kačić se osvrće i na svoju poetiku kojoj nije svrha kićenost, nego istinitost. Završna rečenica uvelike podsjeća na završnu misao predgovora prvog izdanja u kojem također ostavlja čitaocu na volju što će učiniti s pjesmama.

*Retorike ni poesije, nakićena ni napirlitana veza naći ne ćeš, nego jednu zgrađu svrhu tvrdoga temelja od istine ziđanu stinam napravnim iz dubokih jama po nastojanju starca Milovana iskopanih. Ako se naslađuješ u zgrađam narešenim, evo sam ti kamnje pripravio, pilaj ih, teši ih i kreši ih s tvojizim alatom, koga si stekao,ter načinjaj visoke, plemite i gospodske palače. Ja ti dobrovoljno dopušćam i čestitu u tvome rukodilu sreću nazivam.*²³

²² Isto, središnji citat iz predgovora.

²³ Isto, završni citat iz predgovora.

3. KAČIĆEVI TEMATSKI OKVIRI UNUTAR KNJIŽEVNOPOVIJESNOGA ZNAČENJA

Od trenutka kada je došao u samostan Kačić je bio suočen s poviješću. Tragovi rukopisa u kojima se spominje njegovo znanje iz logike, fizike i metafizike govore o da je njegovo književnopovijesno značenje nadilazilo samo crkveno učenje. Njegova mudrost proizašla je iz drukčijeg čitanja i doživljavanja narodnog stvaralaštava. U doba feudalizma u prikazivanju svojih junaka nije ga zanimalo kojeg su plemena i roda već tko jest junak, a tko nije. Tu pretpostavku trudio se dokazati povijesnim činjenicama. Mletačka gospoda su mu prigovarala što je u svoje pjesme uvrstio puno „malih“ junaka. Kačić je i u tom odgovoru nastojao biti objektivan i prikazati svijetu da svi ti junaci predstavljaju narod među kojima su se nalazile i žene i djevojke koje su zaboravljene. Iako je i sam plemenitaškog podrijetla, Kačić želi biti objektivan i sve junake spomenuti. Time je i stekao popularnost jer su se upravo obični građani i seljaci nalazili u njegovim pjesmama. Kačić je tematski obuhvatio ratovanje protiv Turaka, ali uspjehe i poraze je donekle idealizirao udaljujući se od stvarnih razloga, geografskoga položaja, blizine ratišta itd. Prema tome na njegov tematski povijesni okvir ne možemo gledati kao na sustavnu povijest, ali joj se pjesnik nastojao iz kronika što više približiti. Nastojao je, što objektivnije donijeti istinu. Taj unutarnji zanos za slobodom svoga kraja o kojem pjeva upravo se ogleda u njegovim u desetercima koji sežu u umjetničku književnost. Kačić pod „narodom slovinskim“ podrazumijeva Dalmatinca, Hrvata i Bošnjaka, ali pod širim pojmom „slovinstva“ i ostala imena kao Dioklecijan, Konstantin Veliki, Justinijan i mnogi drugi.²⁴

Kačić je povijest shvaćao kao i narod tj. kao niz događaja i junačkih djela za koje su zaslužni pojedinci. Njegova zamisao je bila više prosvjetna, negoli pjesnička. On nastoji biti što opsežniji i sveobuhvatniji tako da u brojnim opisima bitaka navodi čak i strateški raspored četa, sve dobro proračunava pa čak i ishod bitke. U svoj tematski okvir Kačić je uvrstio poznate bitke kao Sigetsku bitku, pjesme o Juri Kastriotiću, o padu Carigrada te mnogim

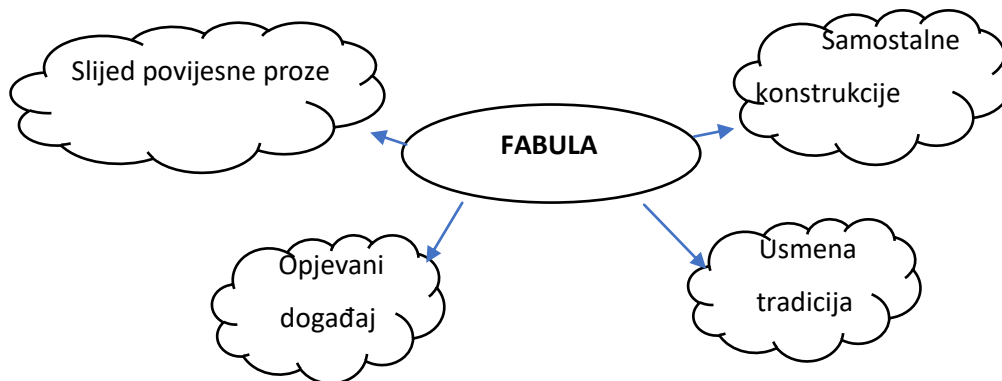
²⁴ Pet stojeća...str.20.

gradovima na širokom prostoru Balkana, Sredozemlja i Dalmacije. Pravu tematsku okosnicu zapravo čini plejada povijesnih osoba, bolje rečeno, junaka koje je Kačić u svojim desetercima sočno opjevao.

3.1. Kako je Kačić gradio fabulu?

Fabulu Kačićeva „Razgovora“ pratimo kroz niz sličica iz 136 pjesama i popratnim dijelovima u prozi. Prema Stipi Botici, fabula u Kačića je reduciranje povijesti na njegovo pjesničko viđenje.²⁵ Točnije rečeno, to bi bila redukcija povijesti na niz pojedinačnih likova opjevanih u pojedinim pjesmama. Fabularni ustroj može se podijeliti u četiri niza. Riječ o pjesmama koje slijede povijest, o samostalnim kombiniranim pjesnikovim kreacijama, o opjevanim povijesnim događajima te o nizu pjesama koje se oslanjaju na usmenu tradiciju

Shema 1 Kačićeva fabula

Izvor: Autorica prema: *Razgovor ugodni naroda slovinskoga*, Andrija Kačić Miošić, 1956.

²⁵ Botica. Str.98.

Prema shematskom prikazu tj. grafičkoj mapi fabularnoga ustroja, razvidno je da Kačić fabulu gradi vodeći se osnovnim načelom istinitosti.

1. U prvom oblačiću nalaze se pjesme koje vjerno slijede povijesne prozne iskaze. To je prepjev onoga što je pjesnik već izrazio prozom. To su birani motivi tj. detalji koji su pogodni za fabuliranje. Zadanu temu pjesnik pretače u deseterce po načelima epske pjesme. Te pjesme najčešće imaju prozni uvod s riječima „**slidi pisma**“.
2. U drugom oblačiću nalaze se pjesme koje opjevavaju neki događaj/junaka, potaknute povijesnim događajem i izvorom spomenutim u djelu. U pravilu je način fabuliranja sličan prvoj skupini, a najčešće počinje riječima „**da je tako u spisima**“.
3. Treći oblačić su pjesme koje pripadaju pjesnikovoj vlastitoj samostalnoj konstrukciji, kao stanovito promišljanje povijesti. Nešto su drukčije u izboru tema. U pravilu Kačić se nameće kao autor teme koju je proživio i želi dati svoje mišljenje. Poput sveznajućeg pripovjedača, sveznadara svoga *štioca* „**pobre**“ da bi se što više približio čitaocu. Kačićeva fabula u epskim pjesmama ne donosi silnike. U njoj se ističu detalji koji će otkrivati i veličati pozitivne junake.
4. U četvrtom oblačiću nalaze se pjesme koje su potaknute hrvatskom usmenom tradicijom. U tim fabulama motivi su usklađeni s tipičnim motivima usmene epike. U prilog tome ide činjenica da je Kačić temeljito poznao narodnu pjesmu, njen sadržaj i kompoziciju.²⁶

3.2. Raspored tema i motiva prema slijedu pjesama u knjizi „Razgovor ugodni naroda slovinskoga“

Tablica 1 Raspored pjesama s temama i motivima

Redni broj pjesme	Teme i motivi / (junaci/događaji)
1.	Radovan i Milovan
2.	Poskočica

²⁶ Botica... str.99 – 106.

3.	Konstantin Veliki i sv. Jelena Križarica
4.	Četiri sv. Imenjaka
5. - 21.	Legendarni vladari južnih Slavena (Radoslav, Pavlimir, Tješimir, Stefan Vojislav, Stefan Uroš, Stefan Dragutin, Vukašin, Vuk Branković, Kotromanović, Kristić, Jablanović, Stipan Tomašević, Orun, Nicefor
22. – 38.	Junačka djela Jure Kastriotića – Skenderbega
39. – 44.	Pjesme o Ivanu Hunjadi – Janku Sibirjaninu
45. – 47.	Pjesme o padu Carigrada
48.	Pohvala Vuku Krstu Frankopanu
49.	O padu grada Kalcide
50. i 52.	Poslije smrti Skenderbegove
53. – 54.	Borbe s Turcima izvan mletačke granice – Zrinski
55. – 57.	Odjek Ciparskoga rata
58.	Počasnica gospodi dubrovačkoj
59.	Pjesma o junaku Vukotinu Vladimiroviću
60.	Pjesma o Jurju Ivanoviću
61.	Pjesma o knezovima Vojnićima – Nakićima
62.	Pjesma o Kneževićima – Kuševićima
63.	Pjesma o don Stipanu Suriću
64.	Pjesma o starim Bergeljićima
65.	Pjesma o junacima iz kuće Vukčevića
66. – 74.	Pjesma o Anti Gabovcu i ostalim junacima iz pojedinih kuća
75.	Genealogija Ljubibratića
76.	Pjesma o knezovima iz kuće Kačić
77. – 80.	Događaji iz Kandijskoga rata
81. – 82.	Ratni događaji, opsada Beča i poraz Turaka na Tisi
83. -85.	Kronika Vitezovića
86.	Pjesma o junaku iz slavonske Posavine
87. – 94.	Pjesme o vitezovima šibenskim
95.- 105.	Pjesme o Bošnjacima u Bosiljini
106. -108.	Pjesme o poljičkim vitezovima
109.- 121.	Pjesme o omiškim vitezovima
122.	Pjesma o Plavši arambaši
123.	Pjesma o junaku Jurasu Vejiću iz Zagvozda
124.	Pjesma o junaku Luki Ožegoviću iz Kandijskoga rata
125.	Pjesma za latinsku diplomu cara Matije
126.	Pjesma o smrti viteza Mladinića
127.	Pjesma o kotorskim vitezovima
128.	Pjesma o kavaliru Marku Ivanoviću
129.	Pjesma o poginulim dalmatinskim vitezovima u borbi protiv Turaka
130.	Pjesma o poginulim vitezovima u bečkom ratu ²⁷
131.	Pjesma o turskim glavarima poginulim u Kandijskom ratu ²⁸

²⁷ Bečki rat. <https://vojnapovijest.vecernji.hr> Veliki turski rat ili rat Svete lige, naziv je za niz vojnih sukoba između Osmanskog Carstva i tadašnjih europskih sila. Gledano 30. 06. 2018.

132.	Pjesma o ratu gornjem Primorju
133.	Pjesma o Kačićima poginulima u Kandijskom ratu
134.	Pjesma o testamentu cara Karla
135.	Pjesma o ratu ugarske kraljice s kršćanima
136.	Posljednja pjesma u slavu Bosne

Izvor: Autorica prema : *Razgovor ugodni naroda slovinskoga, Andrija Kačić Miošić, 1956.*

Tablica je sačinjena prema rasporedu pjesama i naslovima iz „Razgovora“ s ciljem vizualizacije i pregleda tema s imenima opjevanih junaka i događaja. Iz tablice je razvidno pojavljivanje poznatih imena u više pjesama te naznaka povijesnih događaja i bitaka koje se konkretno spominju u određenoj pjesmi. U epskim usmenim (narodnim) pjesmama govori se o ciklusima pjesama iste tematike. U Kačića nema naznaka ciklusa niti bilo kakve podjele. O nekim junacima napisao je više pjesama koje čitatelj sam sabire stvarajući ukupni dojam. Iz tih razloga, tablica nam pomaže da stvorimo predodžbu tema i motiva prema njihovoj pojavnosti u tekstu. Nakon posljednje 136. pjesme Kačić se kratko obraća čitaocu, slično kao i u završetcima pregovora prvog i drugog izdanja. Ponavlja misao da njegove pjesme ne moraju biti svakome drage nabrajajući motive koje je često ponavljao te na duhovit, ali odmjeran način daje preporuku onim čitateljima kojim se pjesme neće svidjeti. Kačić im savjetuje „neka idu spavati“²⁹.

Ove pisme svakom drage ne će biti,
jer među njima malo ima razlikosti,
nahodeći se u svim iste riči, kakonoti ove:
junak, vitez, delija, leventa, zmiija , zmaj,
vuk, lav, soko, ora, gnizdo sokolovo, i mač,
sabkja, kopje, Kraljević, Kobilić, Zdrinović,
kolajne, medalje, dukale, odsicaše, robje

²⁸ Kandijski rat, takođe i Ketski rat, naziv je za ratni sukob koji je vođen u razdoblju od 1645. -1669. između Mletačke Republike i Osmanskog Carstva. Ratne operacije vođene su na Kreti, na Egejskom moru i u Dalmaciji. U isto vrijeme osmanske snage iz Bosne napadale su mletačke posjede u Dalmaciji.

²⁹ To je metaforičko značenje u smislu kome se pjesme ne dopadaju, neka ih ne čita.

*dovođaše itd.*³⁰

Objašnjenja koje je autor najčešće pisao u samom naslova pjesama uvelike pomažu čitatelju da se orijentira u povijesnom vremenu i prostoru. Izdvojeni izrazi u završnom obraćanju su zapravo i ključne riječi i motivi u kojima će biti govora u interpretaciji pjesama. Moglo bi se reći da je Kačićev prosvjetiteljski duh i poučavanje pronašlo svoje sljedbenike i u današnjih čitatelja.

3.2. Narodonosno suglasje Kačićeva stila i jezika

Govoreći o Kačićevom stilu moramo imati na umu disciplinu njegovih franjevačkih studija. No osobnost njegova stila jest, da jasno odstupa od neke objektivne istine, za volju ideologije koju zastupa. Njegova pobožnost pridonijela je ugledu koji je potvrdio svojim životnim djelom. Stoga se u stilu njegova kazivanja razabire *racionalističko zanimanje za povijest i predromantičarsko oduševljenje za pučki stih i narodno pjevanje*. Iznad svih junaka o kojima je pjevao uzdigao se Skenderbeg kao junak nad junacima što uvelike podsjeća na vergilijanski ep.³¹

U sklopu prosvjetiteljstva i rodoljublja stapa se rani predromantičarski interes za folklorom.³² I Kačić je u prosvjetiteljskom duhu i rodoljubnim osjećajima bio priklonjen brizi

³⁰ Andrija. (1956).str. 415.

³¹ Frangeš...str. 124.

Vergilijanski ep je napisan u skladu s verigilijanskom poetkom, a intencija mu je rodoljubna.

³² Flaker,. Aleksandar i Pranjić. Krunoslav. Hrvatska književnost prema evropskim književnostima. Libar. Zagreb.1970.

za napredak i prosvjećenost čovjeka. On je u pravilu odustao od visokoestetiziranoga stila, ne želeći kićenost i „naperlitanost“³³ kako je i sam rekao.

Načelo istinitosti, Kačić je nadredio načelu estetičnosti, *pa je stoga rasteretio svoj pjesnički govor od figuralne i izražajne raznolikosti, težeći jednostavnosti, jezgrovitosti, preciznosti i informativnosti pjesničkog izričaja.*³⁴ Ipak valja pripomenuti kao stilsko obilježje Kačićeve uobičajene metafore za junaka (*mač, vojna slava, virnost, nevirnost*), te dramske situacije i govorenje u osobi. Taj figurativni izraz susreće se i u usmenoj književnosti. Odlika njegova stila jest i opširnost jer on svoje navode prepričava, proširuje i razrađuje što je i razumljivo i podudarno s vremenom u kojem je živio. Kačić je svojim poučno-didaktičkim stilom obilježio razdoblje prosvjetiteljstva. Stoga njegovo ime danas povezujemo s blagim prijelazom iz starije u noviju književnost.³⁵ Njegovi deseterački stihovi postigli su visoku razinu narativnog kazivanja oslobođenog stoge metričke uvjetovanosti.

Kad govorimo o Kačićevom jeziku nameće se pitanje iz naslova njegova djela. Ako je narod „slovinski“, onda bi i jezi trebalo biti „slovinski“. Ivan Pederin³⁶ objašnjava Kačićevo slovinstvo iznoseći da je on Hrvat posvuda kad se radi o povijesnom pojmu. No jezik radije naziva slovinskim, nego hrvatskim, zacijelo zato što je prost puk jezik nazivao „rvackim“ što se vidi kod Grabovca. Tako Kačić prema opoziciji latinskog i talijanskog, u kojima ne vidi dva jezika nego pisani oblik istoga jezika, razdvaja „rvacki“ i slovinski, pri čemu je ovaj posljednji pisani oblik poput latinskog. Prema Frangešu³⁷ *zemlja je slavenski, a jezik slovinski*. Izborom u narodu popularnog stiha te uzdizanje zavičajnog narodnog govora Kačić zaslužan za doprinos uspostave štokavštine kao hrvatskoga književnog standarda. Dakle, jednostavnim stilom i zanimljivom tematikom jezik kojim piše jest ikavska štokavština, kao posve razumljiva najvećem dijelu hrvatskoga povijesnoga prostora. Njegova koncepcija

³³ Kačić ovaj izraz koristi u svome obraćanju čitaocu, a misli na pretjeranu uporabu pjesničkih figura. Ovaj izraz zadržao se do danas, Naperlitano se rabi u svojstvu nečega pretjeranoga, neukusnoga.

³⁴ Dukić... str.12.

³⁵ Kombol.; Novak...str.388.

³⁶ Isto. Str. 386. Prema Ivanu Pederinu.

³⁷ Frangeš...str.118.

slovinstva obuhvaćala je sve Slavene, ali se sadržajno ipak sužavala na prostor Južnih Slavena.

Kačićev jezik kao ostvareni sustav u djelu je pomno odabiran i odabran, domišljen i promišljen tako da se njegove značajke mogu uočiti u dijelovima i u cjelini.

3.4. Osobine Kačićeva jezika

Morfološka razina

- Ikavska realizacija glasa „jat“.
- Uporaba jekavice, ijekavice, ponegdje hiperijekavice.
- Nedosljednost u jotovanju dentala (dobitje, krstjani, uzetje, Uskrsnutje).
- Nedosljednost u pravopisnoj provedbi (fonološka i korijenska).
- Provodi se uglavnom novija deklinacija, ali se nailazi i na stare padežne oblike (mnozi, nebesi, Poljicah).
- Često se u nominativu rabi vokativni oblik (bane, viteže).
- Dosljednost u određivanju broja i roda promjenjivih riječi.
- Prilagođavanje tuđica hrvatskim riječima.

Tvorbena razina

- Tvorenice u duhu ondašnjega vremena.
- Glagoli iste refleksije, ali drukčijeg značenja.
- Česta uporaba aorista i imperfekta.

Sintaktička razina

- Prevladavanje hrvatskih sintaktičkih zakonitosti.
- Često rabi latinske rečenične konstrukcije (glagol na kraju).
- U proznim izričajima rabi duže rečenice.
- Gomilanje rečeničnih dijelova.
- Uporaba inverzije.³⁸

Za potrebe posebnoga stiliziranja Kačić rabi brojne fraze, frazeološke oblike i žargonske riječi. Fraze su prilagođene govoru puka. Ponegdje imaju prizvuk simbolike i metonimije. Općenito uzevši, Kačićev jezik prepoznatljiv i brižno njegovan. Odlikuje se čistom štokavskom normom, pravilnom gramatičkom primjenom i vrsnom odabiru riječi.

³⁸ Botica...str.115.

4. INTERPRETACIJA „PISME OD MEJDANA JURE KASTRIOTIĆA“

Polazište moje interpretacije Kačićevih pjesama je priča oslonjena na neki događaj, na junaka, te prostor i vrijeme u kojima se priča ostvaruje. Dominantan stih, epski deseterac koji uvelike podsjeća na narodni deseterac, daje jedinstven ritmički ugođaj pjesmama. U toj plejadi povijesnih ličnosti i događaja da bi se posvema razumjela piščeva nakana, potrebno je i određeno znanje iz povijesti. Premda su pjesne pisane za običan, manje obrazovni puk, analitički pristup pjesmama zahtijeva i dodatne izvore.

Teško je odlučiti koju pjesmu odabrati za pomniju analizu kad su one kako i sam pisac kaže po mnogočemu slične, ali i svaka na svoj način različite. S obzirom da su pjesme o narodnom junaku Juri Kastriotiću izdvojene u kontekstu veličanja i slave, javlja se znatiželja za otkrivanjem povijesne istine o tom junaku. S druge strane pobuđuje se interes za poetski ostvaraj i način na koji je povijesni junak, postao literarni junak. U potrazi za verigilijanskim karakteristikama Kačićeva djela, s ciljem deseteračkoga suočavanja s „pravim“ junakom, odlučujem se za pjesmu naslovljenu njegovim imenom „Pisam od mejdana Jure Kastrotića“. Kastriotiću je posvećeno sedamnaest pjesama (br. 22-38) i dosta proznih odlomaka. On je ponajveći Kačićev junak o kojemu su precizno izneseni podatci od rođenja, preko djetinjstva te brojnih podviga. Odgajan je u Muratovoj blizini, vjeran kršćanin, veliki neprijatelj Turaka. Kastriotić je u narodu i povijesti poznat kao Skenderbeg.³⁹ Slijedi prijepis „Pisme od mejdana Jure Kastriotića“

³⁹ <https://bs.wikipedia.org/wiki/Skenderbeg>, gledano 30.06. 2018. Skenderbeg (Skanderbeg, alb. Gjeorgj Kastrioti, u narodnoj pjesmi u Hrvata: Juraj Kastriotić Skenderbeg, Jure Kastrić, Đuro Kasriotić, Đorđe Kastrotić). Povijesni je naziv albanskog junaka Gjeorgja Kastriotija, kneza Albanije, koji je postao narodnim junakom braneći svoju državu od Osmanlija.

PISMA OD MEJDANA JURE KASTRIOTIĆA

Otkada su silne mejdandžije
postanule u zemlji carevoj,
ne bijaše žešćega junaka
od Alije deli Tatarina.

On svakoga na mejdan zoviše,
al mu niko izać ne smiđaše
nego jedno momče golobrado,
po imenu Skenderbeže Jure.

Tiho mu je Jure besidio:
„Sedlaj konja, silni mejdandžija!
Pozivljem te na mejdan junački
niže grada nasrid polja ravna.

Neka gleda Murat Sulemane
i njegove mlade sultanije
iz Jedrene, grada bijeloga,
di se bije orle i sokole.

Tvoja mi je sila dodijala
i isprazna slava omrznula;
ako jesi junak od krajine,
sedlaj konja da se ogledamo!“

Kad je Ale njega razumio,
Juriši je tiho govorio:
„Oli si se, momče, pomamilo,
oli ti je život omrznuo?

Ko je godir sa mnom bojak bio,
već se nije k majci povratio,
nećeš ni ti, vira ti je moja!“
To govori, na konja se skače

ter otiđe niz to polje ravno,
a za njime Kastriotić Jure.
Gledâ ga je care gaspodare
i njegove mlade sultanije

iz Jedrene, grada bijeloga,
gledao je ter je besidio,
di ga sluša malo i veliko:
„Skenderbeže, samovoljo moja!

Ludo ti ćeš izgubiti glavu
bojak bijući s Alom Tatarinom;
veće neg je u godini dana
Tatarin je odnio mejdana.“

Kad su bili nasrid polja ravna,
mejdandžije konje razigraše;
kadali se blizu sastadoše,
s brijetkim se sabljam udariše.

Ali pusta glava Alijina
ugleda se na zemljici crnoj.
Začudi se sva vojska carova,
a najveće Murat Sulemane.

Kad zamahnu Kastriotić Jure,
kad zamahnu, kad l' odsiče glavu!
Brže mu je glavu odsikao,
nego bi ga munja ošinula.

Malo toga vrime postajalo,
al to idu dva zmaja ognjena
izdaleka od Perzije ravne,
Jain jedno, a Zampša je drugo.

Viču oni od jutra do mraka:
„Može li se koji junak naći
od sve vojske cara čestitoga,
da nam ide na mejdan junački?“

Sve delije k zemlji pogledaše,
ali ne kti Kastriotić Jure,
već se skače na konja golema
ter izlazi na mejdan junački.

Govori mu Murat poočime:
„Ne hod' tamo, drago dite moje,
već se prođi ala i mejdana,
jer ćeš ludo izgubiti glavu.“

Ponizno mu Jure odgovara:
„Ne brini se, care poočime,
desnica je moja od mejdana,
pogubit ću i dva Perzijana.“

Pak zavika iza svoga glasa
ter dozivlje dva Turčina mlada:
„Mejdandžije od Perzije ravne
obadva vas na mejdan pozivljem!“

Čudila se dva Turčina mlada,
što govori Kastriotić Jure.
Perzijanski Turci govorahu,
kreću glavom ter mu se rugahu:

“Čudne sile, strašne mejdandžije
koji po dva na mejdan pozivlje!
Ludo momče ne zna što govori,
nije prija na mejdanu bija.“

Pak se skoči jedan na konjica,
po imenu Jain mejdandžija,
ter poleti niz to polje ravno,
da pogubi Kastriotić Jurja.

Ali njemu loša srića biše,
jer ga ljute rane dopadoše.
A kad vidi Zampša pobratime,
da će njemu poble poginuti,

udri konja čizmam i mamuzam
ter doleti kano soko sivi,
Skenderbegu da odsiče glavu.
U zâ čas je po se doletio:

Jure mu je glavu odsikao
i njegovu Jain pobratimu.
Veseli se sva vojska careva,
a najveće Murat poočime.

Slika 6. Jure Kastriotić- Skendrebeg (1443.-1468.)

Izvor: <http://shqiperia.njekomb.com/23461/>, pregledano 3. kolovoz 2018

Na slici je prikazan junak Jure Kastriotić s britkom sabljom na konju, u junačkom zamahu, upravo onako kako je opjevan u pjesmi.

4.1. Povijesni izvori o društvenim prilikama i Skenderbegovu životu kao potkrjepa Kačićevoj pjesmi

Poznato je da se Kačić služio mnogim povijesnim izvorima. Tako je zabilježeno da je sam sakupljao i proučavao povijesnu građu, no zasigurno to nije bio jedini njegov izvor. Da su ratna zbivanja u kojima se bore Kačićevi junaci autentična, dokazuju povijesne knjige. U prilog tome ide knjiga Trpimira Macana⁴⁰ „Povijest hrvatskoga naroda“. ⁴¹ Jure Kastriotić spominje se u povijesnim izvorima kojeg je otac s osam godina morao zajedno s njegovom braćom dati Turcima. Ovaj je podatak važan jer se u pjesmi spominje Murat kao njegov

⁴⁰ Macan, Trpimir. Povijest hrvatskoga naroda. Školska knjiga. Zagreb. 1992.

⁴¹U novom protuturskom ratu (1714.- 1718.) između Mletačke Republike i Turske, Austrija je ratovala od 1716.... Mlečani su izgubili Gabelu, ali su dobili kraj sjeverno od Dinare s Imotskim.

poočim pa je valjalo provjeriti tu svezu u povijesti. Kastriotić je služio Osmanskom Carstvu, ali se odmetnuo i stao u obranu hrvatskih prostora od svih neprijatelja. Tom kontekstu spominje se prodor Tatara⁴² kao osvajača s kojima se Jure u pjesmi obračunava.

4.2. Epska priča u središtu tematsko-motivskog sloja pjesme

Sukladno Kačićevoj općepovijesnoj tematici i ova pjesma uronjena je u slavu junačkih djela Jure Kastriotića koji je promišljenom smionošću i žilavom ustrajnošću postigao neočekivane uspjehe od kojih se jedan spominje i u ovoj pjesmi. Tema se temelji na epskoj priči obračuna Jure Kastriotića s trojicom Tatara. Mjesto radnje lokalizirano je na ravno polje, niže od grada. Spominje se grad Jedrene⁴³ odakle je sultan gledao dvoboj. Temeljni motiv je događaj tj., sukobljavanje dvojice, odnosno četvorice slavni junaka i odnos snage između protivnika u međusobnom sukobu. Junaci koji izazivaju Kastriotića su, žestoki junak Alija deli Tatarin, a zatim iz Perzije dolaze još dvojica junaka Jain i Zampaša. Pjesnik je motiv junaštva popratio rekli bismo, stalnim **metaforičkim svezama riječi i formula poput zmaja, sablje, sokola itsl.** o kojima će biti više riječi u stilskoj analizi djela.

Epsku priču o „megdanu“ Kačić započinje stihovima koji se susreću u narodnim pjesmama, a najavljuju čuđenje i sveopće divljenje nad onim što se ima dogoditi.

*Otkada su silne mejdandžije
postanule u zemlji carevoj,
ne bijaše žešćega junaka
od Alije deli Tatarina.*

Nasuprot neviđenoj sili koja svakoga na obračun poziva, pritom misli na izazivača Aliju, Kačić će na samom početku suspregnuto predstaviti Juru, „svoga junaka“ opisujući ga tek

⁴² Tatari su 1242. došli u Dalmaciju. <https://bs.wikipedia.org/wiki/Rusija> , gledano 1. 07. 2018.

⁴³ U hrvatskom je jeziku znan kao Drinopolje, najzapadniji turski grad blizu granice s Grčkom i Bugarskom.

kao mladog, golobradog momka. Na taj način Kačić neposredno navodi čitatelja da počinje graditi svoje mišljenje o junaku.

*On svakoga na mejdan zoviše,
Al mu niko izać ne smiđaše
nego jedno momče golobrado
po imenu Skenderbeže Jure.*

Razvoj događaja uoči bitke Kačić prepušta samohvali Tatarina i izazovima prema Juri, čije će vrline nakon bitke čitatelji sami pripisati pobjedniku.

*Ko je godir sa mnom bojak bio,
već se nije k majci povratio,
ne ćeš ni ti, vira ti je moja!*

Kulminacija događaja prve situacije tj. bitke je dočarana slikovitim opisom mjesta, razigravanjem konja i udaranjem britkim sabljama.

*Kad su bili nasrid polja ravna,
mejdandžije konje razigraše;
kada li se blizu sastadoše,
s brijetkom se sabljom udariše.*

U razvoju događaja nakon bitke, ogleda se Kačićevo divljenje i veličanje Jure Kastriotića gdje u duhu ponavljanja i hiperboličnog isticanja njegove snage predstavlja svoga „junaka nad junacima“.

*Kad zamahnu Kastriotić Jure,
Kad zamahnu, kad l odsiće glavu!*

Iz dijaloga između cara Murata i Jure Kastriotića, nazire se Muratova zabrinutost za Juru uoči sljedećeg izazova, na što mu se obraća stalnim epitetom „drago dite moje“ kojim ga pokušava odvratiti od opasnosti.

*„ Ne hod tamo, drago dite moje,
već se prođi ala i mejdana,
jer ćeš ludo izgubiti glavu.“*

Jurin odgovor izražava poniznost prema caru, ali i čvrstu vjeru u pobjedu. U sljedećim stihovima ističe se Jurina nepokolebljivost i hrabrost kad je u pitanju neprijatelj, ali isto tako poniznost i obazrivost kad je u pitanju car.

*Ponizno mu Jure odgovara:
„ Ne brini se, care poočime,
desnica je moja od mejdana,
pogubit ću i dva Persijana.“*

Vrhunac odlučnosti i junaštva Jure ostvaruje u završnom dijelu epske priče pozivajući na dvoboj dvojicu Perzijanaca. Na taj način događaj je doživio obrat u odnosu na početak radnje u kojem se Jure na dvoboj odazvao, zatim situacija bitke u kojoj pobjeđuje i na završetku sam poziva i pobjeđuje dvojicu junaka.

*Pak zavika iz svega glasa
ter dozivlje dva Turčina mlada:
„ Mejdandžije od Peršije ravne
Obadva vas na mejdan pozivljem!“⁴⁴*

4.3. Fabula i kompozicijska struktura pjesme

Radnja, odnosno, pjesničko kazivanje prema fabuli, koja uvelike podsjeća na narodno pjesništvo, počinje uvodnim kazivanjem starca Milovana, zapravo Kačića, pod krinkom sveznajućeg pripovjedača. Pjesma počinje stihom *Otkada su silne mejdandžije...*⁴⁵ prepoznatljivom formom najave događaja. Radnja se zapliće u razgovoru dvojice junaka i kulminira njihovim izazovima na dvoboj. Vrhunac napetosti postignut je Kastriotićevom pobjedom, *Kad zamahnu Kastriotić Jure, Kad zamahnu, kad l odsiče glave...*

U navedenim stihovima razabire se divljenje i veličanje Jurina junaštva. Napetost traje i u sljedećim dijelima obračuna s još dvojicom junaka. Pjesma završava općenarodnim veseljem čitave carske vojske i slavljenjem Jurine pobjede.

⁴⁴ Andrija, 1956. str. 85

⁴⁵ Isto.

*Veseli se sva vojska careva,
A najveće Murat poočime.⁴⁶*

Pored likova koji se sukobljuju u pjesmi, Kačić ne propušta u pozadini događaja prikazati sultana Murata koji to gleda s divljenjem, ali i zabrinutošću za Kastriotića. Na kraju pjesme Kačić ga navodi kao poočima⁴⁷ čime dokazuje da je Jurino junaštvo toliko moćno da mu se i neprijatelj klanja.

Tim postupkom potvrđuje se da Kačićeva fabula ne podnosi silnike i pohotnike, u ovom slučaju misli se na Tatare. Oni su unaprijed osuđeni na negativnu ulogu, a naš junak na pozitivnu. Time se izražava težnja za prirodnom ravnotežom u suzbijanju nepravde. Kačićeva fabula je **jednosmjerna**, priča se odvija jednostavno i glatko bez zamršenih sveza i odredaba. Fabularni dijelovi uglavnom su podudarni s unutarnjom kompozicijom pjesme.

Na početku pjesme nalazi se kraća ekspozicija što podrazumijeva najavu onoga što će se u dogoditi. Radi se o „megdanu“ Kastriotića s trojicom neprijatelja. Temeljna srž radnje odvija se vrlo brzo gdje Jure odsijeca glave svojim protivnicima. Radnja teče linijski, s malim usporavanjem prilikom nagovaranja da se neprijatelji ne upuštaju u obračun s Jurom jer će loše završiti. Završetak pjesme je stereotipan, sve se okončava općim veseljem careve vojske što je već znano i očekivano. Dokaz je to da Kačić niti u jednom trenutku nije želio iznevjeriti čitatelja pa u tom pogledu nema kompozicijskih iznenađenja. Kompozicijska struktura u izrazitoj mjeri podsjeća na narodnu jer je temeljna jedinica, formula.

Upravo s tim karakterističnim završetcima koji su svojstveni namjeri da se udovolji čitateljstvu, Kačićeva kompozicijska struktura razlikuje se od narodne pjesme. U narodnoj pjesmi događaji se odvijaju katkada na granici sna i jave dok je Kačić postojan u vremenu i prostoru zbivanja događaja.

⁴⁶ Isto.

⁴⁷ Murata smatra poočimom jer su Juru od osme godine odgajali Osmanlije.

4.4. Riječ-dvije o stilu „Pisme od mejdana Jure Kastriotića“

Zašto samo riječ dvije o stilu ?

Posebice zato što je i sam autor načelo istinitosti nadredio načelu estetičnosti pa je rasteretio svoj pjesnički govor od figuralne i izražajne raznolikosti. Niti u ovoj pjesmi nije se odmakao od jezgrovitosti i jednostavnosti.⁴⁸ Temeljno stilsko obilježje počiva na slavenskoj antitezi.⁴⁹ Sukladno uvodnoj formuli, logičku shemu stila čine tri dijela: **pitanje** - ima li većeg junaka od „momka golobradog“, **igra pogađanja** - u sklopu dijaloga između suprotstavljenih strana i **odgovor** – Jurina pobjeda. Mada je Kačić težio objektivnosti, u nekim stihovima da se nazrijeti privrženost i ljubav (*gleda ga je care gospodare i njegve mlade sultanije*), što prividno omekšava stil i daje mu svojevrstu toplinu. Metaforični izrazi poput: *brijetke sablje, zmaja ognjena i sivog sokola* upućuju na formulaičnost i stalnost, ali bez njih bi ukupnost slavljenja junaštva bila osiromašena. No, iako se Kačić po pitanju stila najviše približio narodnoj pjesmi, nema sumnje da će i čitatelj „laik“ vrlo lako razlikovati Kačićevu pjesmu od narodne.

4.5. O jeziku „junačkih deseteraca“

Kačićevi deseterci pisani su *ikavskim - štokavskim jezikom* njegova rodnog kraja s utjecajem ijekvice. Izborom „junačkoga deseterca“ , u narodu popularnog stiha uzdigao je zavičajni govor ikavske štokavštine na razinu pjesničkog izraza i time zadovoljio zahtjevima najšire čitateljske publike. Pišući svoje pjesme Kačić je pomno birao riječi. Ukupnost jezičnih karakteristika već je spomenuta u ovom završnom radu, no valja ih potkrijepiti primjerima iz „Pisme od mejdana Jure Kastriotića“

⁴⁸ Andrija (1997.) str.12.

⁴⁹ Bagić, K. 2015. Rječnik stilskih figura. Školska knjiga. Zagreb.

Lu-do-ti-ćeš-i-zgu-bi-ti-gla-vu : primjer deseterca

Ikavska realizacija glasa (jata): besidio, nasrid, vrime, zavika, dite.

Riječi s ijekavskim utjecajem: (grada) bijeloga; hiperijekavica: brijetkom (sabljom).

Vokativni oblik u nominativu: Skenderbeže Jure, care gospodare, orle i sokole.

Tuđice: mejandžije, sedlaj, delije, ala, ter, čizmam, mamuzam, smidaše.

Uporaba imperfekta i aorista: zoviše, rugahu, govorahu, razigraše, sastadoše, udariše.

Sintaktičke konstrukcije, glagol na kraju: s brijetkom se sabljom udariše.

Frazeološki oblici: „Oli si se momče pomamilo, oli ti je život omrznuo“

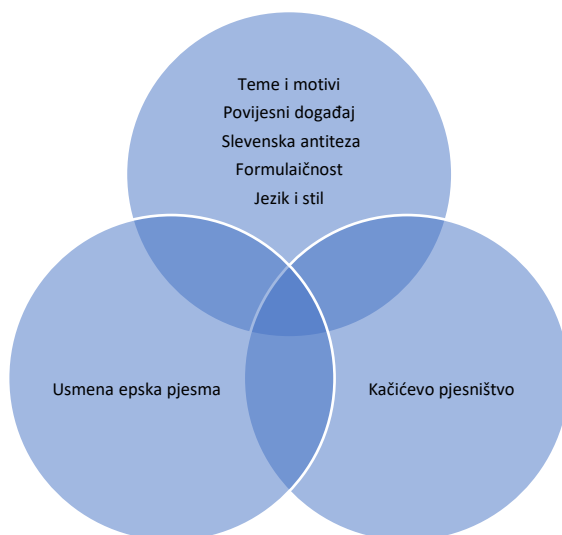
Jezične jedinice u leksiku: junaški, godir, bojak, zemljici, dozivlje, momče, konjic.

Navedeni primjeri ukazuju na pučku prepoznatljivost Kačićeva jezika oslikanog narativnim desetercima franjevačke duhovnosti, s odstupanjima od stroge metričke uvjetovanosti.

5. PODUDARNOSTI I RAZLIKE KAČIĆEVIH STIHOVA U ODNOSU NA NARODNE PJESME

Kačić u mnogočemu slijedi narodnu epiku. U usporedbi s usmenim epskim pjesmama otkrivaju se brojne podudarnosti koje se osjećaju u stilu, slavenskoj antitezi, umetanju zamjenica te stereotipnim početcima i završetcima. Za razliku od usmenih epskih pjesama Kačić rabi puno više rime. Ona nije ujednačena, ali se često javlja. U odnosu na fabulu, Kačić ne zadovoljava kompozicijsko načelo jedinstvene pravocrtnog opisivanja jednog događaja.⁵⁰ Uz to Kačićevi stihovi često počinju datacijom (*Na iljadu i sedam stotina*).⁵¹ Temeljna razlika jest što narodna pjesma ne teži za istinom, dok Kačić teži, prostor i vrijeme Kačić nastoji što točnije odrediti. Tanka je granica između Kačićevih stihova i narodnog pjesništva, ali je ipak razlikovna.

Shema 2 Zajedničke osobine Kačićevih stihova i usmene epske pjesme

Izvor: Autorica prema : *Razgovor ugodni naroda slovinskoga, Andrija Kačić Miošić, 1956.*

⁵⁰ Andrija (1967.) str.11.

⁵¹ Datacijom određuje točan broj, vrijeme, događaj u vremenu i prostoru.

Iz dijagrama je razvidno da se Kačićevi stihovi uvelike oslanjaju na narodno pjesništvo, no u navedenim zajedničkim osobinama nalaze se posebnosti o kojima već bilo riječi u ovom završnom radu.

5.1. Kačićevi uzori i sljedbenici

Kačićev književni rad i nadahnuće rezultat su njegova teološkog rada u duhu prosvjetiteljstva. Proučavao je mnoge „historije“⁵² od kojih je važno spomenuti talijansko djelo, latinsku monografiju o Skenderbegu, Giovannija Marija Biemmija i Marina Barlecija s djelom slična sadržaja. Proučavao je Muratorijeve zbornike za proučavanje talijanske povijesti. U Kačićevo vrijeme Riceputi i Farlati pokrenuli su sabiranje izvora za crkvenu povijest hrvatskih zemalja što je Kačića kao lektora teologije potaklo na zanimanje za povijest izvan stroge znanosti. Povijesničari književnosti ističu da je Kačićev najveći izvor bio talijanski prijevod „Ljetopisa popa Dukljanina“, Mavra Orbinija (1601.) iz kojega je preuzeo rodoslov 50 slovinskih kraljeva. No najveći i najposredniji utjecaj na Kačića izvršio je Filip Grabovac svojim djelom „**Cvit razgovora naroda i jezika iliričkoga aliti rvackoga**“. Grabovčevu misao da narodu treba pripovijedati o prošlosti, pjevati o vojevanju s Turcima i popisati junake koji su Turcima odsijecali glave, Kačić je razradio na široj osnovici. Grabovčev „Cvit“ podsjeća na kroniku pisanu u osmercima, pa iako je djelo bilo zabranjeno i uništeno, opreznijem Kačiću je poslužilo kao istinska podloga za „Razgovor ugodni“. U krug hrvatskih izvora ulazi još nekoliko hrvatskih autora poput Josipa Bedekovića, Pavla Rittera Vitezovića, Pavla Šilobadovića i Franje Glavinića.

Kad je napisan „Razgovor ugodni“ na njega su se prvotno ponajprije ugledali brojni pjesnici iz Makarskoga primorja, a utjecaj se kasnije proširio i na ostale hrvatske pokrajine.

⁵² Andrija (1967.) str. 10.

Tako je slavonski književnik Emerik Pavić 1764. u Budimu objavio latinski prijevod izabranih Kačićevih pjesama. Potom je Dubrovčanin Đuro Ferić napisao također prijevode na latinski, ali su ostali u rukopisu. Slavonski franjevci osamnaestoga stoljeća poput Josipa Paviševića, Šimuna Štefanca i Blaža Bošnjaka također unose u svoje pjesništvo poetska obilježja „Razgovora ugodnoga“. Potom je kajkavski pjesnik Tituš Brezovački po uzoru na Kačića spjevao i objavio dvije štokavske pjesme. Utjecaj Kačića vidan je i u devetnaestome stoljeću u pjesničkom opusu Petra Preradovića, a valja napomenuti da je Kačić potaknuo i Vuka Stefanovića Karadžića na skupljački rad.

Za otvaranje Kačićeva pjesništva prema Europi pored Julija Bajamontija, Frana Marije Appendinija i Jozefa Dobrovskog najveće zasluge ima Alberto Fortis koji je prvi upoznao evropsku književnu javnost s Kačićevim pjesmama. Jednu je pjesmu na talijanski preveo i Ivan Lovrić. U čuvenom Herderovom djelu, „Vokslieder“(1778.) prevedene su tri Kačićeve pjesme, a jedna je prevedena na francuski u zbirci Prospera Meriméea „Guzla“(1840).⁵³

5.2. Književni teoretičari o Andriji Kačiću Miošiću

Slavko Ježić⁵⁴ raščlanjuje strukturu Kačićeva „Razgovora ugodnog“, oslonac na narodnu pjesmu i „lične značajke pjesnikove“. Zaključuje da je „njegova namjera da prosvijetli neuk puk i zanese ga slavom njegove prošlosti, nikla više iz didaktičkih negoli iz umjetničkih poriva.“ Uz pohvalu njegovoj općoj čitanosti kod Hrvata ističe da se u njemu našao „ pjesnik, koji je uspio da ga svi staleži prihvate kao svoga, i da tako stvarnošću bude preteča svoga, za čim su težili hrvatski preporoditelji i svi kasniji književnici.“

⁵³ Isto, str.14.

⁵⁴ Botica, str.31. Navod iz knjige S. Ježića. Hrvatska književnost od početkideokaseta a do danas. A. Velzek. Zagreb 1993..str. 165-167.

Mihovil Kombol⁵⁵ ističe da je Kačić u oba svoja književna djela zadržao „starinski oblik kronike“. Više od svih hrvatskih povjesničara upućivao je povijesna vrela kojima se autor poslužio, ističući posebice „kroniku fra Pavla Šilobodovića o borbama u Primorju za posljednjih godina Kandijskoga rata do rata Bečkoga, koju je, znatno preuređenu, uvrstio u prvo izdanje „Razgovora“... Zaključno ističe da je Kačić omiljeni „pučki pisac“ čija je popularnost „u našim širokim slojevima“ bila vrlo velika i zbog čega je „Razgovor ugodni često bio „pravi narodni brevijar“.

Rafo Bogišić⁵⁶ ističe da se „Razgovorom ugodnim“ Kačić „okrenuo pitanjima i problemima za koja je osjetio da su narodu, a i njemu samom, bliža i draža.“ Raščlanjuje načela njegova stila i važne funkcionalne zadatke. Zaključuje da je „Kačićeva realistički-racionalistička koncepcija omogućila da u pjesmama pokaže i eventualne pjesničkofantazijske elemente. Pokazuje također domete Kačićeva utjecaja na potonji razvoj hrvatske književnosti, od silnog utjecaja u svoje vrijeme, tijekom devetnaestoga i dvadestoga stoljeća.

Ivo Frangeš⁵⁷ je pokazao zbog čega je Kačić „sve do naših dana uzor pučkog spisatelja“. Raščlanió je strukturu Kačićevih motiva, elokvencije, stilistike, recepcije i ostaloga, istakavši da je „Razgovor bio jedini tip književne umjetnosti što ga je narod u to doba mogao primiti. Prava videokaseta svoga vremena, Kačić je knjiga koja „govori“, i koja je govorena, knjiga koja se izražava pučkim duhom i pučkim jezikom, knjiga koja će omogućiti da njezini siromašni štioći i slušaoci, od toga imaju neprocjenjivu korist.

Dubravko Jelčić⁵⁸ ističe da je Kačić „ trajno mjesto hrvatskoj književnosti zauzeo knjigom stihova i proze „Razgovor ugodni naroda slovinskoga (1756.) najpopularnijom hrvatskom pučkom knjigom“. Pronalazi razloge popularnosti te knjige u činjenici što „ njome

⁵⁵ Isto. Prema knjizi Kombol. M. Povijest hrvatske književnosti do preporoda. Zagreb. 1961..Str. 362-366.

⁵⁶ Isto. Prema knjizi Bogišić, R. Povijest hrvatske književnosti. Libar-Mladost. Zagreb.1974.

⁵⁷ Isto. Prema knjizi, Frangeš.I. Povijest hrvatske književnosti. Matica hrvatska i Cankarjeva založba. Zagreb-Ljubljana.1986.

⁵⁸ Isto. Prema knjizi, Jelčić D. Povijest hrvatske književnosti. P.I.P. Zagreb1999.. Str. 75-76.

promiču u svečano-patetičnom hodu poznati junaci slavni naših obitelji iz vremena borbe s Turcima, a u svojim prezimenjacima čitatelji su „otkrivali“ svoje pretke, pa se u svom ponosu i poistovjećivali s njima.“

Slobodan Prosperov Novak⁵⁹ ističe važnost pojave Kačićeve knjige koja „prosvjećuje čitatelje, ali ne tako što bi ih podučavala, nego tako što im je pokazivala mjesto na kojem su se nalazili.“ Smještajući djelo u europski kulturni trenutak, predromantičarski, Novak ističe da Miošićev „Razgovor ugodni“ najavljuje prosvijećenoj Europi mentalne predloške romantizma, i to ne tako što bi ih izravno prihvaćao ili oponašao nego tako što hrvatskim čitateljima pokazuje zbilju njihove intelektualne i kolektivne svijesti...“

Maja Bošković-Stulli⁶⁰ u velikoj povijesti hrvatske usmene književnosti kaže da je Kačić „najpoznatiji pučki pisac“ koji je oponašao „postupke usmenih epskih pjesama, no ne dosega ni približno njihovu epsku izražajnost“. Raščlanjuje također ulogu Kačića pjesnika i Kačića povjesnika, hvali neka rješenja u njegovim pjesmama te posebice ističe njegovu svjetsku slavu kojom je pridonio promociji ukupne hrvatske književnosti u svijetu.

Josip Vončina⁶¹ u početku svoje studije da je Kačićem „zaista počeo hod naroda za knjigom“ te raščlanjuje kategoriju čitateljstava kod Hrvata u to vrijeme. Štoviše, ono što je bilo od životne važnosti i za (darovita) pojedinca i općedruštveno te primjereno oblikovano dugo se čuva u sjećanju, pamti i ponovo reproducira. I kao pjesnički proizvodi takvi tekstovi obično imaju estetske snage, pa su poticali ljude kojima su namijenjeni (slušanjem i čitanjem) da na isti način oblikuju svoja djela.

⁵⁹ Isto. Prema knjizi, Povijest hrvatske književnosti.III.knjiga. Antibarbarus. Zagreb.1999. Str. 925-930.

⁶⁰ Isto. Prema knjizi. Bošković-Stulli. M. Povijest hrvatske književnosti. Knjiga I. Liber-Mladost. Zagreb.1978.

⁶¹ Isto. Str. 36.

6. ZAKLJUČAK

Priklanjajući se naslovljenoj ideji ovog završnoga rada, u potrazi za magičnim svijetom Kačićevih deseteraca posve je razumljiva velika čitanost njegovih pjesama. Nesumnjivo je da se Kačić u potpunosti približio svome puku. Njegova namjera da pronikne u svijest ljudi i približi im povijest na zanimljiv i poučan način uronila je u dušu običnog, malog čovjeka. Mnogi su čitanjem slavili junačka djela i junake, a mnogi su čitajući otkrili rodoslovno stablo svojih predaka. S pravom se pitamo kojom je to snagom Kačić uspio nametnuti svoje pjesništvo u odnosu na epske usmene pjesme slična sadržaja? Slabo obrazovani puk njegova vremena teško da je umio polemizirati što je od toga vjernije i vrjednije. Unatoč obilju narodnoga stvaralaštva ipak se odlučuje za čitanje književnoga djela. Pored događaja kojima je pridobio čitatelje, postoji nešto što ni teorija književnosti ne može definirati kad je u pitanju individualnost, a to je doživljaj. Da, nesumnjivo je da su se Kačićevi stihovi doživljavali, duboko proživljavali i ostavljali prostor za imaginarno crtanje, zamišljanje i stvaranje podsvjesne pjesničke slike. Premda se Kačić ustručavao ukrašena pjesničkog govora nastojeći biti što objektivniji, nenametljivim stilom, izborom riječi te biranom skladnjom ritmičkih elemenata, na svojstven je način stekao čitateljsku naklonost. Tako su se čitatelji i ne misleći o tome, svrstali na stranu književnosti koja je nakon Gundulića ponešto zastala i trebalo joj je osvježanje i poriv. Kačić se nije samo tematikom približio narodu. Obratio se jezikom kakav govori običan puk njegova kraja, štokavskom ikavicom i to ne samo da bi bio razumljiv svome narodu, nego je potaknuo i ostale pjesnike iz raznih hrvatskih krajeva na pisanje štokavicom, čime je otvorio put kasnijoj standardizaciji jezika .

Misli o Kačiću, iščitane od mnogih autora, podliježu pretežito sličnim stavovima kad je u pitanju značaj Kačićeva djela te njegov utjecaj na kasnije književno stvaralaštvo. „Razgovor ugodni naroda slovinskoga“ po nekima je nalik zborniku, po nekima kronici dok je za obična čitatelja to doista je razgovor s mnogim imenima o kojima su tek nešto čuli, ali nedovoljno znali. Kačić nas doslovno upoznaje s Jurom Kastriotićem, Jankom Sibirjaninom te s mnogim hrvatskim kraljevima, ali isto tako i s osvajačima. Čitajući pjesmaricu,

oživljenom poviješću koračamo kroz prostor i vrijeme kojim nas i danas, nakon toliko godina, vodi jedan učeni franjevac.

Premda je Kačićevo književno stvaralaštvo oslonjeno na prosvjetiteljstvo s nakanom da pouči i osvijesti svoje čitatelje, njegove pjesme nadišle su piščevu zamisao i otvorile književne vidike, zbog čega mu s pravom pripada značajno i zaslužno mjesto u povijesti hrvatske književnosti.

LITERATURA

Popis knjiga

1. Bagić, Krešimir. Rječnik stilskih figura. Školska knjiga. Zagreb. 2015.
2. Bogišić, R. i dr. Zbornik stihova i proze XVIII. stoljeća. Zora-Matica hrvatska. Zagreb. 1973.
3. Botica, Stipe. Andrija Kačić Miošić. Školska knjiga-Filozofski fakultet u Zagrebu-Zbornik „Kačić“. Zagreb. 2003.
4. Dončević, I. i dr. Andrija Kačić Miošić. Pet stoljeća hrvatske književnosti. Zora-Matica hrvatska. Zagreb. 1967.
5. Dukić, Davor. Andrija Kačić Miošić. Erasmus. Zagreb. 1997.
6. Flaker, Aleksandar,; Pranjić, Krunoslav. Hrvatska književnost prema evropskim književnostima. Liber. Zagreb. 1970.
7. Frangeš, Ivo. Povijest hrvatske književnosti. Matica hrvatska-Cankarjeva založba. Zagreb-Ljubljana. 1987.
8. Kačić-Miošić, Andrija. Razgovor ugodni naroda slovinskoga. Zora. Zagreb. 1956.
9. Kombol, M.; Novak-Prosperov, S. Hrvatska književnost do narodnog preporoda. Školska knjiga. Zagreb. 1992.
10. Macan, Trpimir. Povijest hrvatskoga naroda. Matica hrvatska-Školska knjiga. Zagreb. 1992.
11. Osredečki, Eduard. Hrvatske narodne junačke pjesme. Hrvatsko štamparsko društvo-Željezno-Beč. Čakovec. 1985.
12. Šicel, Miroslav. Hrvatska književnost. Školska knjiga. Zagreb. 1982.

Ostali izvori

- <https://vojnepovijest.vecernji.hr>
- <https://bs.wikipedia.org/wiki/Skenderbeg>

Popis tablica

Red.br.	Naziv tablice	Broj stranice
1	Raspored pjesama s temama i motivima	15

Popis shema

Red.br.	Naziv tablice	Broj stranice
1	Kačićeva abula	14
2	Zajedničke osobine Kačićevih stihova i usmene epske pjesme	33

Popis slika

Red.br.	Naziv tablice	Broj stranice
1	Elementa peripatethica iz 1752. godine	4
2	Razgovor ugodni naroda slovinskog (1756.-1759. godine)	4
3	Korabljica iz 1760. godine	5
4	Predgovor prvog izdanja (1756.)	9
5	Predgovor drugog izdanja (1759.)	9
6	Jure Kastriotić- Skendrebeg (1443.-1468.)	26

Sažetak

U želji i potrebi sveukupnog napretka i prosvijećenosti, među književnicima osamnaestoga stoljeća zatekao se i Andrija Kačić Miošić. Taj ugledni i učeni franjevac zalagao se za čuvanje narodne svijesti s namjerom da iz zaostalosti i mrtvila probudi čitav narod. Naglašeni domoljubni karakter te isticanje potrebe ljubavi prema kulturnoj i povijesnoj baštini uvjetovan je povijesnim okolnostima, najvećem izazovu Kačićeva književnoga stvaralaštva. Sukladno tome cilj ovog završnoga rada je istražiti i otkriti pjesnički karakter opjevane povijesti sa svrhom pronicanja u „magični“ svijet junačkih deseteraca. Metaforička magija, odnosno, privlačnost kojom je Kačić pridobio svoje čitatelje, pobudila je radoznalost i autora ovog završnoga rada. Ostvarenju cilja potpomoglo je ulaženje u metodologiju proučavanja pjesmarice „Razgovor ugodni naroda slovinskoga“. Misleći naizgled kako se radi o lakom „štivu“, za dublje razumijevanje krenulo se metodom učenja. Učenje i uspoređivanje povijesnih činjenica te istraživanje različitih mišljenja, njihovo analiziranje i sintetiziranje pokazali su se kao potreba za otvaranje različitih slojeva interpretacije. Metodom čitanja i rada na tekstu sagledan je ukupni pjesnički ostvaraj koji je apstrahiranjem pojedinačnih motiva te metodama prosudbe i raščlambe sveden u željene okvire razumijevanja teksta. Rezultat istraživačkoga rada na Kačićevim desetercima otvorio je nove poglede na njegovo djelo i rasvijetlio njegov doprinos povijesti hrvatske književnosti. Iako je epsko vrijeme u nas i oko nas prestalo, svrha ovog završnoga rada jest osvježiti povijest putovima Kačićevih deseteraca, zakoračiti u junačko pjesništvo književnim standardima i dokazati Kačićevu misao da je svaka pjesma temeljena na istini.

Ključne riječi

Andrija Kačić Miošić, usmene epske pjesme, deseterac, povijest, prosvjetiteljstvo

